

Denne artikkelen kan kopieres fritt og viderefremidles til andre.

En forutsetning er at navn på utgiver (Strinda historielag), årbokas årstall og forfatter(e) oppgis.

Det må ikke foretas endringer i artiklene.

Det er ikke tillatt å skanne eller kopiere bilder i bøkene for bruk i andre sammenhenger.

Strinda i 1905

Én nei-mann – og én tviler

Av Hermann Hansen

1905 var et spesielt år i Norge – også i Strinden herred. Men ikke i utpreget grad. Bortsett fra unionssaken som alle var opptatt av, fremstår året som svært tradisjonelt. Livet gikk sin velkjente og langsomme gang i jordbrukskommunen. Vått var det dette året, men ikke spesielt kjølig. I Jonsvandets Meieriforening var det stort sett tilfredshet med melkeprisene. Narvesens Kiosk-kompagni meldte at prisen på Trondhjems Adresseavis, Dagsposten og Nidaros ble satt ned fra 10 til 5 øre pr. eksemplar i løssalg. Ved Lademoen stasjon ble Vigelvens møllebrug satt i drift for mottak av korn. Og fra Buvik kom alarmerende meldinger om flere alvorlige tilfeller av kopper. Vi fikk også en debatt om etablering av den nye tekniske høyskolen. Det er likevel ingen grunn til å tro at året 1905 i Strinden pekte seg ut som spesielt. Selv ikke i den viktigste av alle saker dette året, unionssaken, representerte Strinden noe særsyn. Det var nesten enstemmig støtte til unionsoppløsningen og bred oppslutning om fortsatt kongedømme. For øvrig var folk opptatt av de daglige gjøremål.

På årsmøtet i Jonsvandets Meieriforening i februar 1905 ble det fremlagt oppgaver som viste at det i driftsåret 2004

var innveiet 236.112 liter nysilt melk. Dette ga en utbetaling til leverandørene på 23.316 kroner, som ga en gjennomsnittspris på ti øre pr. liter etter at alle omkostninger var betalt. Årets resultat ga anledning til å nedbetale lånet i Strindens Sparebank, som opprinnelig var på 6200 kroner, til 1920 kroner.

Jernbane og bil

En sak som vakte en viss interesse, var spørsmålet om å anlegge en såkalt tertiærbane fra Trondhjem, via Strinden og Tiller herreder til “Klebo”, videre til Brøttem og videre forbindelse med båt over Selbusjøen. En tertiærbane var en billig jernbanevariant av tredjerangs gradering med smale spor, ned til 75 cm sporvidde. Navnet skapte begrepet “Tertitten”, en smalsporet jernbane som fortsatt eksisterer som en fire km lang museumsbane ved Sørumsand. Denne banen hadde sin glanstid i årene mellom 1898 og 1918. I trøndersk sammenheng er det naturlig å vise til Thamshavnbanen som var landets første elektriske jernbane med en sporvidde på 100 cm, bygd i 1908 for å frakte malm fra gruve- ne på Løkken til havna ved Orkanger. I Trondheim startet sporveien sin drift på smale spor i 1901. Vi kan anta at formålet med banen Trondhjem-Selbusjøen

var å frakte trelast, i tillegg til personbefordring.

En forespørsel fra Tiller formannskap kom inn til Strinden herred om mulig amtsbidrag til prosjektet, også kalt Selbubanen. Initiativet til banen kom fra Klæbu herredsstyre, og det ble diskutert to alternativer, Heimdalslinjen og Jonsvandslinjen. Selbu herredsstyre gikk klart inn for det førstnevnte alternativet, særlig fordi trafikken på Selbusjøen til Brøttem årlig ble hindret av at sjøen frøs igjen.

Strinden formannskap sa seg helt ut enig i tanken om å anlegge en slik bane, men mente det var altfor tidlig å rette en henvendelse til amtstinget om saken. Skulle imidlertid planen bli aktuell, måtte samtlige berørte herreder rette en samlet forespørsel til amtstinget. Da ville ikke Strinden herredsstyre stille seg avvisende selv om man hadde liten tro på nytten av en henvendelse.

Som alle vet, ble det aldri noe av jernbaneprosjektet. Hva som veltet planene, er ikke kjent, men kanskje uteble amtsbidraget? En melding i Adresseavisen 13. april kan tyde på at uenigheten om berettigelsen av banen kan ha bidratt til skrinlegging av planene. Her heter det at Klæbu herredsstyre hadde besluttet å oppnevne en femmannskomiteé for å forberede kommunens uttalelse i saken. I. Tanem, O. Moen, K. Aftret, I. Hoff og B. Lium ble gitt i oppdrag å utarbeide en innstilling i saken. Men avisen la ikke

skjul på at mulighetene for å få realisert prosjektet syntes små: *“At dømme efter den temmelig hete Debat, som gik forud for denne Komité’s Nedsættelse, er der foreløpig beklagelig liden Utsigt til, at man inden Komiteen eller Herredsstyret kan komme til at enes om nogen samlet Fællesudtalelse.”*

Nyvinninger på transportsektoren var det mange av tidlig i forrige århundre. Tirsdag 8. august 1905 kunne Dagsposten fortelle sine lesere at *“Den første Automobil suste gjennom vore Gader idag. Bilen tilhører Grosserer Meinhardt i Stockholm – en bror av Slagter Meinhardt her i Byen. Det er Eierens Hensigt at foreta en Tur til Jerkin på Dovre med Retur her til Byen”*. Firmaet H. Meinhardt hadde ”kjød- og pølseforretning” i Munkegaten 40. Noen dager senere konstaterte samme avis at *“Automobilen er ubetinget Fremtidens Befordringsmiddel”*.

Men dette var inntil videre bare i byen. Der styrte borgerskapet med handelsmenn og industriherrer, i Strinden herred var det bøndene. Her var det husdyra og onnene som satte døgnrytmen, ikke klokka. Noen større avhengighet av automobilen skulle ikke bøndene få på flere tiår.

Da Elgesæter Automobilkompani søkte om tillatelse til å kjøre dampomnibuss fra bygrensen til veiskillet ved Nidarvold skole i Strinden, krevde herredsstyret at det skulle etableres egne vedtekter

Ved den faste amtsskole i Strinden

(Søndre Trondhjems amt)

er 2 poster ledige, en som husmor og en som haandgjerningslærerinde. Posterne besettes med 3 måneders gjensidig opsigelse og med forpligtelse til at indordne sig under skolens plan og reglement. De tiltrædes fra 1ste oct. d. a.

Til husmor ønskes en vel uddannet skoleklokkenlærerinde med nogen erfaring. Hun leder jenternes praktiske uddannelse i husholdningslære og madlavning m. m. samt gjør indkjøb af og fører regnskab med, hvad der medgaaer til husholdningen.

Til lærerinde ønskes en dame, som ved siden af undervisningen i alm. kvindeligt haandarbejde — med vævning og kjolesøm — tillige vil kunne overtage enkelte teoretiske fag, om det skulde vise sig nødvendigt.

Skoletiden er ca. 9 måneder — fra 1ste oct.—10. jull. — Lønnen er kr. 800 for husmoderen og 600 for lærerinden, samt fri middag for begge. Om ønskes, frokost og aften til samme pris som eleverne. For logi med lys og brænde betaler husmoderen kr. 140 for 2 værelser og lærerinden kr. 100 for 1 værelse. Ansøgninger om disse poster med oplysning om uddannelse og tidligere virksomhed samt bekræftet afskrift af attester, deriblandt lægentest, stiles til søndre Trondhjems amtsskolestyre og indsendes til undertegnede inden 3die september føstkommende.

1—8 1905.

P. Dybdahl,

(bestyrer).

(H. O. E.)

Den faste amtsskole i Strinden.

Nyt fællesskursus begynder 2den okt. føstkommende og varer ca. 6²/₃ måned. Skolepengene, kr. 10, betales ved tiltrædelsen. Gutterne bor paa nabo-gaardene og betaler kr. 17 pr. maaned for logi, lys, brænde og rønslighed, samt frokost og aften. Middag faaes paa skolen a 25 øre. Jenterne faar logi og fuld kost paa skolen for 22 kr. pr. maaned. Samtlige elever **medbringer sengelær.**

Trængende tilstaaes friplads og stipendium samt et lidet beløb til indkjøb af bøger, naar andragende, ~~betalt~~ af det sædvanlige schema, i udf. stand, inden 4de september indsendes til undertegnede. Bøger og andet skolemateriel faaes ved skolen til bogladepris. Eleverne tilpligtes at lade sig **underøge af skolens læge eller ogsaa medbringe lægentest for ikke at lide af smitsom sygdom.**

Maa meder paa skolen kl. 9 fm. og medbringer skrivematerialier.
20/ 1905.

P. Dybdahl.

Søndre Trondhjems amts faste amtskole ble bygd på Moholt ved siden av kirken i 1902. Se bildet s. 62. Skolen ble nedlagt i 1927. I 1934 ble Sør-Trøndelag fylkes arbeidsskole opprettet i bygnin-gene. Peter Dybdahl var styrer fra 1879 - 1909.

for Søndre Trondhjems Amts distrikt. I forbindelse med debatten kom det en rekke innvendinger mot tungtrafikken på Strinden. Stortingsrepresentant Paul Fjermstad pekte spesielt på herredets mange teglverk. Han ga uttrykk for at "det ikke var bare en enkelt Bedrift, som

ødelagde Strindens Veie, men en masse Bedrifter". Fjermstad mente det var ønskelig med totalforbud mot kjøretøy som var til stor belastning for veiene. Dette forbudet skulle reguleres gjennom egne forordninger, noe som var vanlig når særbestemmelser i amtene skulle

innføres. Under debatten kom flere talere inn på at et forbud ikke måtte omfatte bøndene. Noe forbud kom aldri, men debatten viser strindingenes motvilje mot tyngre kjøretøy på veiene. Strinden var bøndenes bastion mot byfolkene, deres industri og tunge kjøretøy. Her forelå det et klart motsetningsforhold som ikke gjorde det lett å bli automobilfører utenfor bygrensen.

Kommunalt styre

Herredsstyret i Strinden hadde tyve representanter og var satt sammen på grunnlag av valget i oktober 1904. Dette gjorde Strinden samlingsparti til kommunens største parti, mens Arbeiderpartiet og Venstre fulgte deretter. For Samlingspartiet ble følgende valgt: godseier Hans Finne, gårdbruker Chr. F. Nielsen, gårdbruker Paul P. Kvaal d.y., stykkjunker Even Loreng, gårdbrukerne Ellef Ellefsen Solem, Niels Henrik Bugge, Edv. B. Evensen og Petter Vanvik samt dr. Anton J. Sand. Arbeiderpartiet ble representert av fabrikkarbeider Johan Barstad, Ranheim, proviantkjører Helmer Hansen, Rotvold, fabrikkarbeider Ole Haagensen, Ranheim og byggmester Ole Hegge, Tempe. Venstres representanter var gårdbruker Paul Fjermstad, arsenalforvalter L. Hofstad og gårdbruker Kr. Inderberg.

Den største stemmesankereren ved valget var godseier Hans Finne med 263 personlige stemmer, tett fulgt av gårdbruker Chr. F. Nielsen med 256. Gårdbruker Paul Fjermstad, Venstre,

fikk 217 personlige stemmer, mens fabrikkarbeider Johan Barstad, Arbeiderpartiet, fikk 214 stemmer. Det ble også avgitt elleve stemmer på personer som ikke sto på noen liste. Ingen av disse fikk mer enn to stemmer og var uten sjanse til plass i kommunestyret.

Samlingspartiets Hans Finne ble valgt til ordfører med 11 stemmer, stortingsrepresentant Paul Fjermstad, Venstre, fikk åtte og dr. Anton J. Sand, Samlingspartiet, én stemme. Sand ble valgt til viceordfører med 11 stemmer, Paul Fjermstad fikk ni. Hans Finne (1852-1925) eide både Rotvoll Øvre, Tunga og Leangen Øvre, eiendommer på 2500 mål hvorav 1500 var dyrket. Han var aktiv i bondeorganisasjonene og var med og stiftet Trondhjems Meieri. Finne var ordfører 1890-1895 og 1905-1913. Hans Finne fikk en vei ved Rønningen i Strinda oppkalt etter seg i 1932.

Paul Andreas Olsen Fjermstad (1841-1921) var Strindens representant på Stortinget i 1905 (for Søndre Trond-

Silfalg.

Gaarden Rydningen vestre,

af skyld mk. 9.16 i Strinden, lige ved Trondhjems bygrænse, med 133 maal dyrket første klasses jord, med nye tidmæssige huse, brandtaxeret til 36200 kr., og hvoraf hovedbygningen er indredet i 2 familiebekvemmeligheder paa hver 5 værelser, pligeværelse og køkken, sælges for meget rimelig pris og med liden kontant udbetaling ved

lensmand Dahl.

hjemms amt). Han var ordfører i Strinda fra 1899 til 1904, og ble innvalgt på Stortinget for Venstre første gang i 1886. Fjermstad satt på tinget i tre perioder fram til 1915 der han særlig var engasjert i veispørsmål. Det er derfor ikke å undres over at også han fikk en vei i Strinda oppkalt etter seg. Det skjedde i 1941 på Tyholt. Han var gårdbruker (Moholt Vestre), men hadde også bakgrunn som lærer og kirkesanger. Fjermstad hadde sin utdannelse fra Klæbu seminar. I løpet av sin aktive politiske periode hadde han en lang rekke verv, blant annet som medlem av tilsynskomiteene for Merakerbanen og Hell-Sunnanbanen.

Vedlikeholdet av veien Belboen-Bromstad var en gjenganger i de kommunale forhandlingene i 1905. Herredsstyret vedtok å nedlegge veien, noe som ble approbert av amtmannen. Da ble det sentrale spørsmålet hvem veiplikten skulle overdras til. Det ble bestemt at plikten skulle overføres til oppsitterne langs veien Strindheim-Reitgjerdet.

Strinda fattigstyre behandlet 825 saker i 1905. Det kan virke som et høyt tall, sett på bakgrunn av at Strinden herred ikke var blant de store når det gjelder innbyggertall. Men antall saker er ikke merkbart annerledes enn i de foregående årene. Fattigstyret behandlet 919 saker i 1903 og 823 saker i 1904. Saksmengden i 1905 var med andre ord ikke uvanlig, men antall saker sier noe om den

sosiale tilstanden når så mange av herredets innbyggere hadde behov for hjelp.

Styret møttes en gang i måneden. I sitt novembermøte – det nærmet seg jul – ble 446 kroner i midler fra Owesens Legat fordelt. 200 kroner skulle gå til innkjøp av klær til seks heldige, tre menn og tre kvinner. Resten av pengene ble brukt til innkjøp av ved til i alt 37 personer. En kvinnes datter ble besluttet bort-satt til en mann i Klæbu for kr. 6 pr. måned. Mange penger ble fordelt i små porsjoner.

Smått og stort i 1905

Omtalen Strinden fikk fra Stortingets talerstol bidro ikke til å heve herredets anseelse i moralsk sammenheng. Kirkeminister Vilhelm Andreas Wexelsen, Venstre, pekte fra Stortingets talerstol på den høye *”Prosenten med uægte børn i Strinden”*. Uttalelsen falt under debatten om flytting av Klæbu seminar til Levanger. Trondheimsområdet med Strinden ble beskrevet som lite egnet for lokalisering av seminaret. Wexelsen var bekymret for de muligheter for uheldig påvirkning som Lademoens umoral representerte for unge seminarelever. Levanger var derimot både *”i moralsk og hygienisk forstand”* særdeles velegnet. Men dette var i 1902. Wexelsen ble biskop i Nidaros i 1905, og i 1906 kronet han kong Haakon og dronning Maud i Nidarosdomen.

1905 markerer seg i kirkelig sammenheng ved at byens nest største kirke, La-

Godtkjøbsudsalg ♦ Munkegaden
No. 27—29.

Restvarebeholdningen af Varelageret
fra

Johan Hammer & Sønns Forretning
bestående af

en Masse Drestøier og Stumper deraf, samt Forsager
Stivetøi i Manschetskjorter, Kravebryst
Snipper og Manschetter
Slips og Sløifer — Halstørklæder af Silke
Skindhuer, Sportshuer, Skjærmhuer for Vorne og Børn.

Stivhatte & Myghatte
Uldvanter og Skindhandsker med For.

NB. Et Parti *lette Herrestofve*, særdeles passe til *Spadsse*
dragter for Damer, realiseres til Indkjøbspriser og der-
under fra Godtkjøbsudsalg^t Munkegaden 27—29.

Johan Hammer.

Det var salgsannonser også i 1905

demoen kirke, ble innviet dette året. Lademoen var sentrumsområdet for Strinden herred, en gang dominert av jordbruk og husdyr, fra 1. januar 1893 storbyens østlige bydel. I tillegg ble Bratsberg kirke, bygd i 1850 med 450 plasser, restaurert i 1905.

I 1905 ble dr. Anton Julius Sand (1844-1916) utnevnt til Ridder av St. Olavs orden. Sand kom opprinnelig fra Molde, og ble direktør for Reitgjerdet pleiestiftelse for spedalske i 1874. Han ble på Reitgjerdet i 41 år og ble kjent for sin store innsats for leprapasientene. Han var ordfører i Strinda i 1898. Han var også interessert i jordbruk og satt mange år i Sør-Trøndelag Landhusholdnings-selskab og Selskabet for Norges Vel. Sand var gift med Sophie Augusta, og de hadde elleve barn sammen. Sand eide

Foreningen
til
fattige Berns Beklædning

bødes erindret, Aviser, Aftaldspapir,
Filler, Primærker, Flaskokapsler, Bly,
gamle Galoger og Korke modtages med
Tak af undertegnede:

Fru Consul Berg,
Dr. Gd. 7.
Fru Grosserer Hartmann
Strandg. 39.
Frk. Hanna Skarup,
Hjortepoteket.
Fru Skoleinspektør Svensen
Blasjegade 8.
Carl Finne. J. E. Ryjord.
Aller osv. bringes til J. E. Ryjord
og Carl Finne, Adr. Finne & Kvejlid.

bl. a. gårdene Brøset og Granåsen. I 1932 ble en vei i Strinda oppkalt etter legen: Dr. Sands veg på Tyholt.

Året 1905 var preget av forholdsvis fuktig, men ikke spesielt kjølig vær. Årsmiddeltemperatur lokalt dette året var 4,8 grader, mot et gjennomsnitt i tiårsperioden 1900-09 på 4,5 grader. I januar var middeltemperaturen -4,0, i juli 13,4, - ikke helt uvanlig, med andre ord, også hundre år senere. Det falt imidlertid 998 mm nedbør som var ganske mye. Snittet i tiårsperioden var 896,8 mm.

Folketallet i Strinden herred var 4792 i 1900. I Trondheim var det til sammenligning 37.296 innbyggere. Antallet for Strinden var betydelig lavere enn ved folketellingen i 1875, og er trolig et resultat av grensejusteringer mot Trondheim 1. januar 1893. Trondheims befolkning økte med drøyt 10.000 fra 1890 til 1900. Områder som før hadde

ligget innenfor Strindens grenser, ble overført til Bakklandet, Domsognet og Ila. Sør-Trøndelags amt hadde 55 kommuner på det meste. Den store reduksjonen kom i 1964, da tallet ble mer enn halvert. Norge hadde i 1900 en befolkning på 2.240.032 personer. I 1910 var antallet økt til 2.391.782. Landets samlede inntekter var i 1905 beregnet til 487.000 kroner. Hundre år senere var inntekten kommet opp i 661,6 milliarder, og befolkningen var økt til 4.6 millioner.

En gjennomsnittlig arbeiderfamilie brukte i 1905 over 60 prosent av pengene de hadde til rådighet på matvarer, alkohol og tobakk. Hundre år senere er denne andelen sunket til om lag 15 prosent. En gjennomsnittsperson konsumerte i 1905 5,23 kg kaffe, 14,98 kg sukker og 5,67 kg sirup. I tillegg 760 gram tobakk.

Strinden herred var i 1905 en av i alt 627 kommuner her i landet, hvorav 566 landkommuner.

Som følge av vedtaket 7. juni, ble det skiftet flagg på alle offentlige bygninger i Norge 9. juni - også på Kristiansten festning. Flagget med "sildesalaten" i hjørnet ble firt - opp kom flagget uten dette unionsmerket. Postkort utlånt av Jon E. Kvistedal og Kjell Terje Olsen.

Folkeafstemningen

i Strinden.

Efter stortingets beslutning af 28. f. m. tilfølgtaget ved Den norske regjeringens resolution af 8. d., afholdes søndag 18. august forstk. kl. 1 em. en folkeafstemning i Strinden, hvorved de, som har stemmeret efter grundloven, skal give svar paa det spørgsmaal, om de er enig i den stedfundne opløsning af unionen eller ikke.

Stemmeberettiget ved mødet er de personer, som er indført i Strindens mandtal til stortingsvalget i 1908, selv om de i mellemtiden er fralystet distriktet, samt de personer, som siden sidste stortingsvalgs afholdelse har fyldt 25 aar eller i samme tidrum har fyldt vilkaaret at have været bosat i riget i 5 aar, og som enten personlig paa lensmandskontoret, Munkegaden 12, Trondhjem, eller — i tilfælde af forfald — ved behørig legitimeret skriftligt forlangende fremsætter begjæring om indførelse inden onsdag 9. d. m. kl. 8 aften. Mandtallet vil derpaa blive udlagt til almindeligt eftersyn paa lensmandskontoret fredag den 11 d. m. fra kl. 8 morgen til kl. 8 aften, inden hvilket sidstnævnte klokkeslet klager over mandtallets indhold ogsaa maa være indleveret til formanden i stemmemødets styre. Kjendelser i anledning af indkomne klager afsiges derpaa af styret i møde i Strindens kommunelokale lørdag 12. august kl. 10 fm.

Afstemningen foregaar i følgende lokaler fra kl. 1 til 3 em. den 18. august:

- Paa gården Bruraak for den del af mandtallet, som vedkommer Bratsberg sogn.
- I Byaavens skolelokale for Byaavens kapelsogn.
- I Arbejderforeningens lokale ved Ranheim for den del af mandtallet, som omfatter Ranheim kreds, og
- I Afholdsforeningens lokale paa Vei-skillet for den øvrige del af Lade sogn.

De stemmeberettigede afgiver paa disse steder sine stemmer, eftersom de var bosat ved sidste stortingsvalg; det kommer saaledes ikke an paa deres nuværende bopæl.

Stemmeberettiget, som siden sidste stortingsvalg er fralystet valgsognet, skal ligefuldt afgive stemme i dette sogn, men han har da adgang til at gjøre dette uden personligt fremmøde, i hvilket tilfælde da for forfald gjældende forskrifter finder tilsvarende anvendelse. Han vil da i folgekrivelsen have at redogjøre for flytningen. Ligeledes vil en stemmeberettiget, der er flyttet fra den egen i præstegjeldet, ved hvis særskilte valgting han i 1908 afgav stemme, og til en anden egen i samme præstegjeld, ikke behøve at møde personlig paa stemmegivningsstedet for den egen, som han er fralystet, men vil kunne stemme ved forfaldsanmeldelse som forannævnt.

Stemmegivningen finder sted i overensstemmelse med mandtalslovens regler, alene med den afvigelse, at stemmesedlerne kun skal lyde paa ordet: »Ja« eller ordet: »Nei« (trykt eller skrevet). De, som er enig i den stedfundne opløsning af unionen, stemmer: »Ja«; de, som ikke er enig: »Nei«. Stemmesedlerne maa ikke underskrives. Stemmeseddel, som indeholder andet end Ja eller Nei, forkastes.

Strindens lensmandskontor,

2. august 1905.

C. Dahl,

formand i Strindens stemmemødets styre.

Et nyt, norsk flag,

uden navn eller merke, udlånt til fest eller basar for nogle år siden, bedes hjembragt til forstk. søndag.

Klykken, N. Bakl. 47.

Unionsaken

De mange daglige og nødvendige gjøremål til tross, unionsaken var det store samtaleemnet. Avisene var fulle av stoff om det som skjedde. Allerede i januar startet dramatikken da den norske regjeringen avviste et svensk lovutkast om at det norske konsulatvesen skulle være avhengig av den svenske utenriksministeren. Dette ledet frem til Chr. Michelsens samlingsregjering i mars og vedtakene i Odelsting og Lagting om egne norske konsulater. Dette lovforslaget nektet som kjent kong Oscar II å sanksjonere, og regjeringen Michelsen søkte avskjed. 7. juni kom så Stortingets vedtak om at unionen med Sverige var oppløst.

Saken ble 12. og 13. august lagt frem for det norske folk som med overveldende flertall støttet unionsoppløsningen. 368.208 stemte ja, 184 nei. Valgdeltakelsen var høy: 85,4 prosent. Ved stortingsvalgene i 1903 og 1906 var deltakelsen atskillig lavere, henholdsvis 55,5 og 64,8 prosent.

Også i Strinden var stemningen entydig for et endelig farvel til svenskene. Bare én eneste person i Strinden herred stemte imot unionsoppløsningen.

Det ble avgitt stemmer på fire steder, Arbeidersamfundets lokale på Ranheim for Ranheim krets under ledelse av byggmester O. Hegge, Byåsen skolelokale for Byåsen kapellsogn under oppsyn av arsenalforvalter L. Hofstad, på

Folkeafstemningen.

Dagens Program i Trondhjem.

For at give Dagen for Folkeafstemningen, den 18de August, et festligt Præg er undertegnede Tillidsmænd for de hervednævnte politiske Foreninger blevne enige om saadant

Program:

Kl. 8—9¹/₄ Form. Musik i Gaberne,
• 12¹/₄—1¹/₂ Sang fra Musikpavillonen ved Raadhuset af Byens Sangforeninger,
• 4—8 Eftm. Musik fra Musikpavillonen ved Raadhuset.

Trondhjem den 9de August 1906.

Johan Bruun,
Formand i Den konservative Forening.

Olaf Engen,
Formand for L.hjemts Arbeiderparti.

Ivar Klæstad,
Formand i Trondhjems Venstreforening.

Herin. Thorsen,
Formand i L.hjemts liberale Valgerforening.

gården Bruraak for Bratsberg sogn under ledelse av Johan O. Dalen og i avholdsforeningens lokale på Veiskillet for resten av Lade sogn. I Trondhjem var det Raadhuset i Kongens gate, Turnhallen og Ynglingeforeningens Lokale i Prinsens gate som var stemmestedene. Valgstyret i Strinden ble ledet av lensmann Dahl (formann), godseier Hans Finne, dr. Anton Sand samt gårdbruker Paul Fjermstad som representerte Lade hovedsogn.

Søndag 13. August.
Middag à 1.50 serveres
i Hotel Scandinavies Spise-
sal, i City-Caféou serveres
Middag à 1.50 og Lunch
høle Dagen.
Bestillinger modtages
Telefon 324.
M. H. Lundgreens Enkes Vine.

Avstemningen var bekjentgjort tre ganger i alle byens fem dagsaviser samt ved oppslag flere steder, blant annet på samtlige meierier. Adresseavisen ba leserne sørge for at alle stemmeberettigede avga stemme. Avisen varslet at "Ja"-sedler kunne fås i ekspedisjonen som holdt åpent helt til klokken 22 denne søndagen. Avisen tilbød også veiledning på telefon om folkeavstemningen, både i uken før avstemningen og på selve dagen.

I 1905 var det fortsatt mening i begrepet *manntall*. Kvinner hadde ennå ikke stemmerett. Det fikk de som kjent først i 1913. De tok allmenn stemmerett på forskudd i forbindelse med folkeavstemningen ved sin underskriftskampanje. Stemmerett i 1905 hadde alle menn som hadde fylt 25 år, hadde vært bosatt i landet i minst 5 år og fortsatt oppholdt seg der. Det inkluderte blant annet omkring 25.000 svensker med stemmerett. Avstemningsresultatet ty-

der på at svenskene, i den grad de avga stemme, stort sett gikk inn for å oppløse unionen. Ved folkeavstemningen i august 1905 hadde likevel bare 87 prosent av norske menn over 25 år stemmerett. Det skyldtes botid, men også at de som var på fattigunderstøttelse var uten stemmerett.

Men kvinnene "stemte" likevel. Et forsøk på å få tillatelse til å avgi stemme på lik linje med mennene i unionsspørsmålet, ble kontant avvist av Stortinget. Kvinnene arrangerte da alternative avstemninger landet rundt og forfattet en såkalt "adresse" til Stortinget, et opprop om unionsoppløsning. Landskvinnestemmerettsforeningen, som ble stiftet i 1898 av blant andre Gina Krog (som har fått en vei på Persaunet oppkalt etter seg), organiserte underskriftsaksjoner ved stemmelokalene. Adresseavisen oppfordret kvinnene til å skrive seg på kvinnelistene som også var utlagt i avisens ekspedisjon.

22. august kunne en deputasjon under ledelse av Fredrikke Marie Qvam fra Steinkjer overrekke 244.765 underskrifter til støtte for Stortingets 7. juni-vedtak. Senere kom det til enda flere underskrifter, slik at det totale antallet kom opp i nærmere 280.000. Man kan trygt konkludere med at landet sto samlet bak nasjonalforsamlingens beslutning. Norske kvinner hadde samtidig markert en kraftig protest mot at de ikke ble ansett som fullverdige borgere.

Åtte stemmesedler ble forkastet av valgstyret i Strinden fordi velgerne ikke var innført i manntallet. I alt ble det avgitt 794 stemmer. Tre stemmer ble forkastet fordi stemmeseddelen ikke var lagt i konvolutt på foreskrevet vis. Én konvolutt var tom, og på én stemmeseddel sto det altså "Nei". De resterende 781 godkjente sedlene var alle ja-stemmer. I Strinden herred var det 1039 stemmeberettigede. I Trondheim avga 84 prosent av 7278 stemmeberettigede stemme. Tre personer stemte nei.

Lensmannen i Strinden sendte regning for utgiftene i forbindelse med folkeavstemningen, stor kr. 119,55. Fire kroner kom i tillegg for forfallsanmeldelser m.v. til avstemningen. Formannskapet fant å måtte godta at kommunen utredet utgiftene.

Folkeavstemningen ble fulgt opp med forhandlingene i Karlstad. I oktober godkjente Stortinget forhandlingsresultatet og vilkårene for unionsoppløsningen. 26. oktober frasa kong Oscar II seg sin rett til den norske tronen, og unionen var formelt oppløst. Da var problemstillingen i Norge: skulle danske prins Carl oppfordres til å la seg velge som Norges konge, men i realiteten var spørsmålet republikk eller fortsatt kongedømme? Landet hadde ingen arveprins. Igjen ble saken lagt frem for folket som gikk til urnene 12. og 13. november. Igjen var svaret temmelig klart: 259.563 (78,4 prosent) ønsket monarki, 69.264 (20,9 prosent) mente landet burde bli repu-

blikk. Valgdeltakelsen var 75,3 prosent. Deretter ble monarki vedtatt som statsform, og prins Carl av Danmark valgt til norsk konge.

Lensmann Dahl ledet valgstyret i Strinden også ved avstemning nummer to i 1905, sammen med godseier Hans Finne, gårdbruker Paul Kvaal samt Helmer Hansen som representerte Lade hovedsogn. Det ble avgitt stemmer i Arbeidersamfundets lokale på Ranheim under oppsyn av byggmester Ole Hegge, gårdbruker Chr. Nielsen og fabrikkarbeiderne Ole Haagensen og Johan Barstad.

På Byåsen fungerte igjen Byåsen skolelokale som stemmelokale. Her var stykkjunker Even Loreng formann i det lokale valgstyret, mens det på Bruraak gård ble avgitt stemmer for Bratsberg sogn, også denne gang under Johan O. Dalens overoppsyn. Even Loreng var aktiv i kommunepolitikken i Strinden, i både kommunestyre og formannskap. Han var varaordfører i perioden 1908-1913, og var stortingsmann fra Strinden 1910-1912. Det fjerde stemmelokalet var som i august forsamlingslokalet på Veiskillet.

Manntallet viste nå 1030 stemmeberettigede, ni færre enn i august. Valgstyret kom sammen på Veiskillet dagen etter valget. Valgurnenes forsegling ble undersøkt og funnet i orden. Deretter ble urnene åpnet og opptellingen gjennomført. For en ja-mann hadde tvilen meldt

Midtøst, Lørdag den 4de November 1905

Folkeafstemningen i Strinden.

Efter stortingets beslutning af 31te f. m. tilfølgelaget ved regjeringens resolution af s. d., afholdes søndag 12. og mandag 13. d. m. en folkeafstemning, hvorved de, som har stemmeret efter grundloven, skal stemme om, hvorvidt de er enig eller ikke enig i stortingets bemyndigelse til regjeringen om at opfordre prins Carl af Danmark til at lade sig vælge til Norges konge.

Afstemningen foregaar efter det mandtal, som blev benyttet ved folkeafstemningen 13. august, efterat dette er tilført fornøden berigtigelse m. h. t. dødsfald, suspension m. v. — Den, som godtgjør, at han senest 12. november fyldestgør grundlovens stemmeretsbetingelser, men som ikke staar i mandtallet, indføres i dette, saafremt han personlig fremsætter begjæring derom, ledsaget af behørig legitimationer, hos undertegnede mandtalsfører, Munkegaden 12, Trondhjem, inden torsdag 9. d. m. kl. 8 aften. Liste over rettelses- og tilføjelser i mandtallet samt over dem, som har begjæret sig optaget, uden at begjæringen er efterkommet, udlægges til eftersyn paa undertegnedes kontor fra kl. 8 morgen til kl. 8 aften 10. d. m. Klager over mandtallet kan kun angaa de paa denne liste opførte personer og maa være indgivet til mandtalsføreren inden kl. 8 aften lørdag 11. d. m. Stemmeberettiget, som ved storthingsvalget i 1903 var indført i mandtallet for et valgogn, som han senere er fraflyttet, skal afgive stemme i nævnte valgogn. Tilsvarende regel finder anvendelse med hensyn til den, som indførtes i mandtallet ved folkeafstemningen 13. august, men siden er fraflyttet vedkommende valgogn. Stemmegivningen kan da ske uden personligt fremmøde, i hvilket tilfælde de for forfald gjældende forskrifter finder tilsvarende anvendelse.

Afstemningen foregaar i følgende lokaler søndag 12. november fra kl. 1 til kl. 4 em. og mandag 13. s. m. fra kl. 9 til kl. 12 fm.:

- a. Paa gaarden Bruraak for den del af mandtallet, som vedkommer Bratsberg sogn,
- b. I Byaasens skolelokale for Byaasens kapelsogn,
- c. I arbejderforeningens lokale ved Ranheim for den del af mandtallet, som omfatter Rauheim kreds, og
- d. I afholdstovningens lokale paa Veiskillet for den øvrige del af Lade sogn.

De stemmeberettigede afgiver paa disse steder sine stemmer, eftersom de er opført i mandtallet.

Stemmesedlerne skal kun lyde paa enten ordet »Ja« eller ordet »Nei« (trykt eller skrevet). Er den stemmeberettigede enig i stortingets ovennævnte bemyndigelse til regjeringen, svarer han: »Ja«; er han ikke enig, svarer han: »Nei«. Indeholder stemmeseddel andet end et af disse ord, skal den forkastes.

Strindens lensmandskontor, 4. november 1905.

C. Dahl,

mandtalsfører og formand i Strindens stemmemødes styre.

seg inne i selve stemmelokalet. Bak forhenget strøk han ja-ordet, og skrev nei på stemmeseddelen. Slik retting var like diskvalifiserende for hundre år siden som i dag. Tvilerens stemme kunne ikke

godtas. Den ble forkastet av et enstemmig valgstyre. 727 av de stemmeberettigede hadde avgitt stemme. Seks ble forkastet. Av de 721 godkjente stemmene, stemte 617 ja, 104 nei. Valget i

Strinden ga en ja-prosent på 85,6. Folket i Strinden var med det mer kongevennlig enn nasjonen (78,9 prosent).

I Trondhjem ble det 4110 ja-stemmer og 1651 nei-stemmer. Valgdeltakelsen i Trondhjem var 77,8 prosent. Trondhjem var dermed atskillig mer republikkorientert enn sine nabokommuner med 28,7 prosent nei til monarkiet. Men dette var langt unna herredene Sparbu og Røros der det ble avgitt henholdsvis 73,5 og 72,5 prosent av stemmene til fordel for republikk. I den andre enden av statistikken finner vi Leksvik og Lierne med 95,3 og 95,1 prosent for monarki. I Søndre Trondhjems amt ville 26,2 prosent ha republikk, 36,7 prosent i nordfylket.

Kilder:

- Bratberg Terje: Trondheim Byleksikon, 1996.
 Året 1892 - Et hundreårsminne. Levanger Historielag. Årbok 1992.
 Kommunearchivet Trondheim kommune.
 Trøndelag og valget i 1905, kronikk i Adresseavisen 17 feb. 2005 ved cand. phil. Vidar Mohn.
 Toldnes, Bård: Langs spor og vei. Bilen kommer til Trondhjem, Autovia Forlag 2000.
 Digitalarkivet, Riksarkivet, Statsarkivene.
 Adresseavisen, Nidaros.
 Trondheimsstatistikken 2001.
 Avisillustrasjonene er fra "Nasjonalbibliotekets digitale aviser. Adresseavisen 1767 - 1905". (<http://www.nb.no/avis/adresseavisen/>)

Søndre Trondhjems Amt.			
Valglokn.	Stem- møberettl. gebe.	Ja.	Nei.
Bjørnør	042	700	0
Aaffjorden	820	010	0
Bjugn	034	700	0
Frølen			
Hitteren	1074	811	1
Hevne	1120	820	0
Orlandet	070	700	0
Stadsbygden, Råsen og Lensviken	1242	1021	0
Ørkedalen	1373	1078	0
Meldalen	040	500	0
Rennebu	510	401	0
Opdal	700	020	1
Roros	082	880	0
Hollaalen	040	809	0
Støren	1400	1188	1
Melhus	1100	1000	0
Borsen	702	020	0
Bynesset	527	458	2
Strinden	097	781	1
Malvik	480	440	0
Klebu	281	244	0
Selbu	1112	820	1

Søndre Trondhjems Amt.		
Valgsogne:	Ja	Nei
Bjørnør	547	84
Aanfjorden	420	85
Bjugn	316	78
Orlandet	485	65
Frølen	621	99
Hitteren	560	61
Hevne	627	109
Stadsbygden	561	256
Ørkedalen	679	262
Meldalen	343	95
Rennebu	180	124
Opdal	300	126
Roros	228	600
Hollaalen	311	443
Støren	857	135
Melhus	007	240
Bynesset	291	92
Borsen	500	81
Klebu	166	49
Selbu	584	159
Malvik	309	90
Strinden	617	101

Valgresultatet i august og november